

Portret poety, Juliusz Zuber (1861-1910)

 NARODOWE
CZYTANIE

5.09.2020

J U L I U S Z   S Ł O W A C K I
BALLADYNA

PATRONAT HONOROWY PARY PREZYDENCKIEJ

"Balladyna" wydana w 1839 roku jest połączeniem wielu konwencji: legendy, baśni ludowej, tragedii historycznej, groteski. Znaczący w niej wpływ dramatu szekspirowskiego ("Król Lear", "Sen nocy letniej", "Makbet"), ale całość jest jednym z najoryginalniejszych dzieł romantycznych. Historia rozgrywa się w legendarnych początkach Polski, a głównymi bohaterami: król Popiel pozbawiony władzy przez uzurpatora, szlachetny książę Kirkor dążący do przywrócenia mu korony, królowa Gopła z elfami, dwie piękne siostry - dobra i zła. Balladyna, opanowana żądzą władzy, osiąga ją przez szereg zbrodni, poczynając od zabicia własnej siostry - rywalki do ręki Kirkora, a w finale ginie porażona sprawiedliwością boską. Różnorodność konwencji, języka i postaci (namiętna Balladyna, liryczna Goplana zakochana w wiejskim prostaku, tragiczna matka dwu sióstr, społeczność wiejska) zapewniły dramatowi trwałą karierę sceniczną i wiele teatralnych interpretacji.

W liście do matki dwudziestopięcioletni Juliusz tak opisał zamysł utworu:

Od ostatniego mego listu, w przeciągu miesiąca upłynionego, napisałem nową sztukę teatralną - niby tragedią, pod tytułem Balladina. Z wszystkich rzeczy, które dotychczas moja mózgowica urodziła, ta tragedia jest najlepszą - zwłaszcza że otworzyła mi nową drogę, nowy kraj poetyczny nie tknięty ludzką stopą, kraj obszerniejszy niż ta biedna Ziemia, bo idealny. Zobaczysz kiedyś, Mamo kochana, co to za dziwna kraina - i czasy. Tragedia cała podobna do starej ballady, ułożona tak, jakby ją gmin układał, przeciwna zupełnie prawdzie historycznej, czasem przeciwna podobieństwu do prawdy. Ludzie jednak, starałem się, aby byli prawdziwymi i aby w sercu mieli nasze serca...

http://www.sbc.org.pl/Content/22782/romantyczne_przemowy.pdf

<https://krakow.wyborcza.pl/krakow/51,44425,25645200.html>

O czym na pewno słyszeliście...

Balladyna do utworów o ...

- o pokusie i sile władzy niszczącej człowieka,
- o moralności ludzi sprawujących kierownicze stanowiska,
- o niemożności dobrego sprawowania władzy zdobytej niemoralnymi środkami,
- o walce dobra ze złem w świecie i człowieku,
- o słabości natury ludzkiej podatnej na pokusy,
- o mechanizmach historii pokazanych poprzez ahistoryczny świat przedstawiony,
- o potędze przyrody wymierzającej ludziom sprawiedliwość...

Balladyna – obraz olejny Wojciecha Gersona, 1900

Słowacki, tak jak większość romantyków, był pod silnym wpływem Szekspira i jego dramaturgii. Kreacja Balladyny jest echem tytułowego bohatera dramatu „Makbet” i jego żony. Dla Słowackiego szekspirowska wizja była sposobem na analizowanie mechanizmów historycznych.

<https://dzienniklodzki.pl/balladyna-w-teatrze-malym-w-lodzi-jak-lear-i-makbet-w-jednym-recenzja/ga/3636466/zd/4452800>
<https://zwierciadlo.pl/kultura/czy-walka-o-sluszne-idee-jest-warta-morderstwa-balladyna-w-teatrze-slowackiego-w-krakowie>

Związki pomiędzy dramatami Szekspira a „Balladyną”:

- Balladyna zabija śpiącego w jej zamku Grabca, żeby zdobyć po nim koronę, tak jak Makbet morduje swego królewskiego gościa, by wstąpić po nim na tron
- podobieństwo między Balladyną a Lady Makbet – obie były kobietami dążącymi do władzy przez zbrodnię
- fantastyczny wątek królowej Gopła – Goplany, jej pomocników – Chochlika i Skierki oraz jej związek z Grabcem przypomina osoby i fabułę *Snu nocy letniej*
- wołanie Balladyny: *Świecy! – mój cały zamek za błysk świecy!* jest to nawiązanie do słynnego okrzyku króla z Szekspirowskiego *Ryszarda III: Królestwo za konia*

Źródło: Dorota Siwicka, *Historia i ironia (w:) Romantyzm 1822-1863*, Warszawa 1995, s.112-12

Literatura a natura, czyli jak elementy przyrody modelują postacie

Losy Balladyny, nazywanej przez Wdowę również Bładyną i losy Aliny są w poważnym sensie zdeterminowane przez fatum tkwiące w naturze i w jej symbolicznych formach. Jeżeli postać Balladyny wpisana jest w nie wprost, na zasadzie odpowiedności myśli i zachowań, to postać Aliny ustosunkowana jest do złych mocy na zasadzie antysymetrii. Widać to właśnie w sposobie wypowiedzania się każdej z dziewczyn.

Dwa monologi wprowadzające psychologiczną sytuację Balladyny i Aliny mają charakter paralenny do tego stopnia, że (...) są one względem siebie komplementarne.

ALINA

*Ach pełno malin - a jakie różowe!
A na nich perły rosy kryształowe;
Usta Kirkora takie koralowe
Jak te maliny... Fijołeczki świeże
Wzdychacie próżno, boja nie mam czasu
Zrywać fijołków - a siostrzyczka zbierze
Dzban pełny malin i powróci z lasu
I weźmie męża, a ja z fijołkami
Zostanę panną...*

BALLADYNA

*Jak mało malin! A jakie czerwone
By krew. - Jak mało - w którą pójde stronę?
Nie wiem... a niebo jakie zapalone
Jak krew... Czemu ty, słońce, wschodzisz krwawo?
Noc wolę ciemną niż taki poranek...
Gdzie moja siostra? ... musiała na prawo
Pójść i napętnić malinami dzbanek;
A ja wśród jagód chodzę obłąkana
Jakąś rozpaczą, i łzy gubię w rosie.*

To dwa różne światy: w jednym jest pełno malin, w drugim jest ich mało. W jednym pojawia się unaiwniony obraz przyrody (fijołeczki) związany dodatkowo z symboliką erotyczną (różowy kolor, usta koralowe jak maliny). W drugim - natura poddana jest kategorii rozpacz, związana jest z symboliką krwi, obłędu i melancholii.

Te dwa światy kształtują konsekwentnie dwa różne języki, w jakich rozmawiać będą siostry w chwili spotkania.

Spieszczenia po stronie Aliny:

Siostrzyczko moja! Siostrzyczko kochana!

Cóż siostrzyczko?

To źle, różyczko [...]siostrzyczko moja, powiedz, gdzieżeś była?

Zgrubienia po stronie Balladyny:

Mam dzban mniej jedną malinę.

Wyłazą z twojego dzbanka maliny jak węże

aby mnie kąsać żądlami wymówek [...]

*siostra się zaprzęże jak wół do pługa, będzie tłoczyć olej
z kolących siemion i brzydkichmakówek.*

Dalej po stronie Aliny:

Kalinko moja,

gdybyś pocałowała usteczka Aliny,

Spróbuj Balladynko!

Po stronie Balladyny:

Och!

Gdybym cię, siostrze, zabiła?

Daj mi maliny!

Mamy tu więc przykład takiej akcji i reakcji, która przebiega poprzez stany wewnętrzne bohaterów, nie tylko przez sytuację dramatyczną.

Zarówno świat natury jak i cechy psychologii postaci determinują język bohaterki, język najwyraźniej dwoisty, związany w przypadku Balladyny z dramatem władzy, w przypadku Aliny - dramatem miłości;

Źródło: Włodzimierz Szturc *Konstrukcja izotopowa „Balladyny”*

http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Rocznik_Towarzystwa_Literackiego_imienia_Adama_Mickiewicza-r1999-t34-s57-72.pdf

„Balladyna” – realizacje teatralne

- prapremiera odbyła się po upływie blisko 30 lat od napisania dramatu - 7.03.1862r. w Teatrze Skarbkowskim we Lwowie pod panowaniem austriackim

Encyklopedia Teatru Polskiego podaje, że zrealizowanych zostało 156 przedstawień teatralnych „Balladyny” - najpopularniejszy dramat Słowackiego niejednokrotnie powracał na scenę w dramatycznych momentach historii:

- tuż przed wybuchem I wojny światowej – 7.05.1914 r. Teatr Polski, Warszawa
- w trakcie II wojny światowej – 22.05.1943 r. Teatr Niezależny, Kraków – spektakl w reżyserii Tadeusza Kantora
- pierwsza premiera powojenna – 22.12.1945 r. Teatr Miejski im. Juliusza Słowackiego, Kraków

O czym mogliście nie słyszeć...

"Balladyna" Słowackiego to najgłośniejsze przedstawienie Teatru Narodowego Adama Hanuszkiewicza. "Balladynę" obejrzała rekordowa liczba 336 911 widzów. Urzeczony „wielostylowością” i „wielorodnością” arcydzieła Słowackiego reżyser wystawił je w estetyce popkultury, odnajdując dla romantycznego dramatu odpowiednie efekty w nowoczesnej maszynie teatru lat siedemdziesiątych. Bożena Dykiel jako Goplana nosiła kostium znany z popularnej wówczas komiksowej serii fantasy o seksownej Barbarelli i jeździła po scenie na motorze marki Honda. Chochlik i Skierka ubrani byli jak zawodnicy do gry w baseball, a goście na weselu Balladyny – w garnitury. Wszystkie te tropy ikoniczne scenograf potraktował „z przymrużeniem” oka, w duchu teatralnej zabawy.

Niejednokrotnie *Balladynę* „unowocześniano” przez oryginalne rekwizyty i stroje, ale także podejmowano się przeróbek pierwowzoru mających łagodzić wydzźwięk niektórych scen. Zaskakujący jest na przykład finał słów Matki:

Niechaj skoro świt dziewczyny idą z dzbankiem na maliny

Która więcej malin zbierze ten za żonę pan wybierze

W *Bajkach dla dorosłych* – popularnym cyklu telewizyjnym z lat 70-tych XX wieku kwestie Aliny i Balladyny brzmią tak:

Bajki dla dorosłych

Polecamy !

Rozrywka dla wymagających :)

Alina: *Siostró, cóż ten nóż ma znaczyć?*

Balladyna: *Nic... trawy chciałam dla kóz naciąć. A coś ty myślała, że będziemy się zabijały o jakiegoś pana?/ w tym przypadku o Kirkora /. Skoro go tak kochasz, to go sobie bierz. Mnie nie przypadł specjalnie do gustu. A zresztą, kiedy zostaniesz hrabiną to na pewno kogoś odpowiedniego dla mnie znajdziesz.*

Alina: *Na pewno siostruniu.*

Narrator komentuje niespodziewany zwrot akcji w następujący sposób:

No i czyż to nie bardziej życiowe zakończenie proszę Państwa. Wiadomo przecież, że znajomi a co dopiero krewni ludzi na stanowiskach miewają się czasami dużo lepiej niż oni sami.

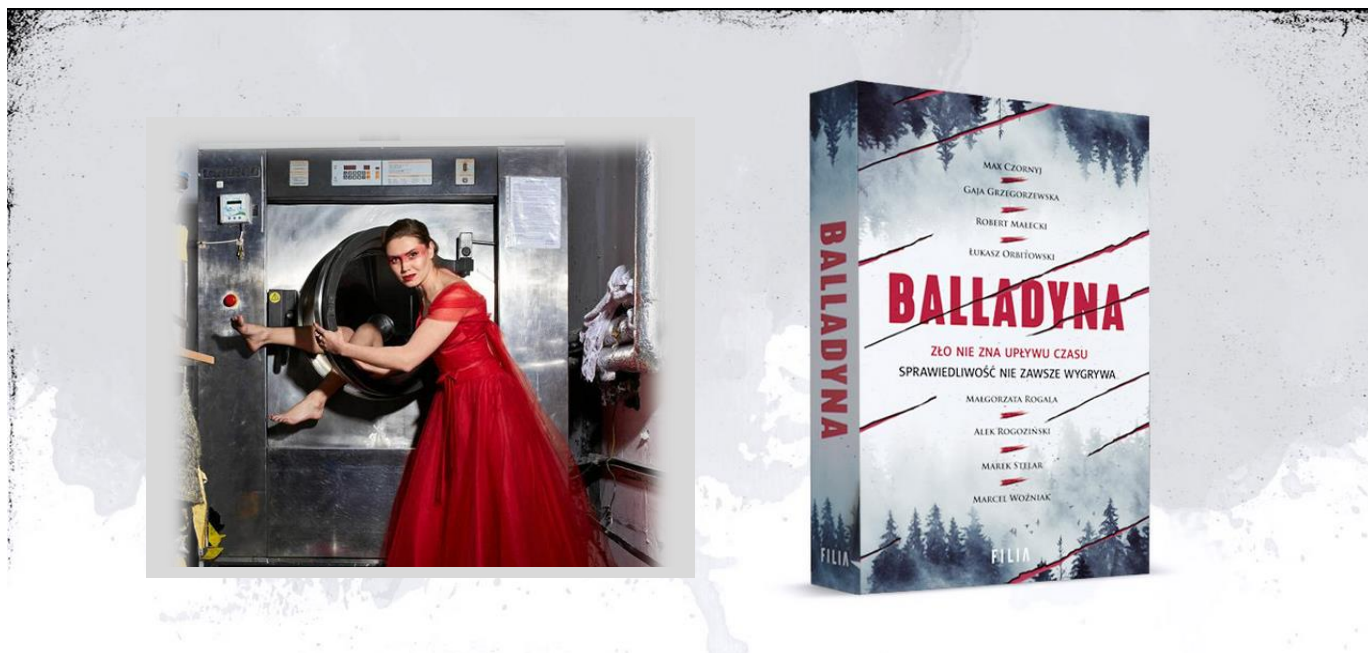
Balladyna 2.0
by BalladynaProjekt

Monday March 23, 2020

Balladyna 2020

Balladyna ma wiele oblicz. Raz odcina głowę, bo taki ma kaprys; innym razem potrafi zabić po cichu, a winę zrzucić na kogoś innego. Jest pełna nienawiści i nie przebiera w środkach w dążeniu do realizacji swoich planów. Manipuluje, kłamie, oszukuje, zabija. Zło kusi ją od dziecka. Ma bardzo dobrą pamięć i nie zna litości. Czasem skrywa się pod innym imieniem. Bella, Beata, B., Sandra, Waleria, a nawet Al Bandyn. Nieważne jakie imię by przybrała, prędzej czy później da się ją rozpoznać po charakterystycznej bliznie na czole. Jednak nie każdy jest na tyle rozsądny, by zejść jej z drogi.

Ośmiu wybitnych polskich autorów odsłania współczesne oblicze Balladyny! Książka zawiera osiem opowiadań w stylistyce kryminału lub thrillera przedstawiających historie z życia wzięte, bo – jak pisze wydawca- zło nie zna upływu czasu.

- Najnowsza realizacja z 2020 r. - *Balladyna* w czasach pandemii to przełomowy audiowizualny eksperyment teatralno-filmowy z plejadą polskich gwiazd dostępny w Playerze. Projekt w reżyserii Oskara Sadowskiego próbą nowej formy komunikacji z widzami w nietypowej sytuacji oddalenia od siebie, wirtualny spektakl wyprodukowany w warunkach całkowitej izolacji aktorów filmujących się i porozumiewających się za pomocą telefonów komórkowych – występuje w nim m.in. aktor Bartosz Gelner - absolwent chorzowskiego „Słowaka”.

